

IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYA QILISH SHAROITIDA INNOVATION FAOLIYAT VA BANDLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI

Tilepbergenova Gulparshin

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti Iqtisodiyot fakulteti
Iqtisodiyot yo'nalishi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada iqtisodiyotni transformatsiya qilish jarayonida innovatsion faoliyatning o'рни va ahamiyati, shuningdek bandlikni oshirishda innovatsiyalarning tutgan o'рни ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etilgan. Global iqtisodiyotda yuz berayotgan raqamlashtirish, texnologik yangilanishlar va bilimlar iqtisodiyotiga o'tish jarayonlari mehnat bozori tarkibiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada innovatsion tadbirkorlik, startaplar, raqamli texnologiyalar hamda inson kapitalini rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlarini yaratish yo'nalishlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari iqtisodiy siyosatda bandlikni ta'minlash va innovatsion rivojlanishni uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *iqtisodiy transformatsiya, innovatsion faoliyat, bandlik, mehnat bozori, raqamli iqtisodiyot, startaplar, inson kapitali.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida milliy iqtisodiyotlarni transformatsiya qilish jarayoni muhim ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiy transformatsiya — bu iqtisodiy tizimning tarkibiy, institutsional va texnologik jihatdan yangilanishi bo'lib, u raqobatbardoshlikni oshirish, barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash hamda aholi farovonligini yaxshilashga xizmat qiladi. Ushbu jarayonda innovatsion faoliyat asosiy harakatlantiruvchi kuchlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Bugungi kunda fan-texnika taraqqiyoti, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va bilimga asoslangan iqtisodiyotga o'tish mehnat bozori tuzilmasida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. An'anaviy kasblar qisqarib, yangi kasb va mutaxassisliklarga bo'lgan talab ortmoqda. Bu holat bandlik masalasiga yangicha yondashuvni, ya'ni innovatsion faoliyat bilan uyg'unlashtirilgan bandlik siyosatini talab etadi.

Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekiston sharoitida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash orqali yangi ish o'rinlarini yaratish dolzarb masala hisoblanadi. Innovatsion faoliyat nafaqat

ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki yuqori malakali kadrlar uchun barqaror bandlikni ta'minlash imkonini ham yaratadi.

Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolaning asosiy maqsadi iqtisodiyotni transformatsiya qilish sharoitida innovatsion faoliyatning bandlikka ta'sirini tahlil qilish hamda bandlikni oshirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida innovatsion rivojlanish va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ilmiy asosda yoritiladi.

Iqtisodiy transformatsiya jarayonida innovatsion faoliyatning mohiyati

Iqtisodiyotni transformatsiya qilish jarayoni iqtisodiy tizimning tarkibiy tuzilmasini yangilash, ishlab chiqarish usullarini modernizatsiya qilish va ilg'or texnologiyalarni joriy etishni nazarda tutadi. Bu jarayonda innovatsion faoliyat muhim rol o'ynaydi, chunki innovatsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy manbai sifatida namoyon bo'ladi. Innovatsion faoliyat deganda yangi mahsulotlar, xizmatlar, texnologiyalar, boshqaruv usullari va biznes modellarning yaratilishi hamda amaliyotga joriy etilishi tushuniladi.

Transformatsiya sharoitida innovatsion faoliyat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Ayniqsa, sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmatlar sohasida innovatsion texnologiyalarni qo'llash mehnat unumdorligini oshirish bilan birga, yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, innovatsiyalar mehnat bozorida malakali kadrlar ulushining oshishiga olib keladi.

Innovatsion rivojlanish va bandlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik

Innovatsion rivojlanish va bandlik darajasi o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjud. Bir tomondan, texnologik yangilanishlar ayrim an'anaviy kasblarning qisqarishiga sabab bo'lsa, ikkinchi tomondan, yangi kasblar va mehnat faoliyati turlarining paydo bo'lishiga zamin yaratadi. Bu jarayon "ijodiy yo'qotish" (creative destruction) nazariyasi bilan izohlanadi.

Innovatsion faoliyat natijasida axborot texnologiyalari, muhandislik, logistika, raqamli marketing, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili kabi sohalarda ish o'rinlariga talab ortmoqda. Shu sababli bandlikning sifati o'zgarib, yuqori malaka va bilim talab etuvchi ish o'rinlari salmog'i oshib bormoqda. Bu esa ta'lim tizimini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish zaruratini kuchaytiradi.

Bandlikni oshirish nuqtai nazaridan innovatsiyalar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion startaplar va texnoparklar yangi ish o'rinlarini yaratish bilan birga, yoshlar bandligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida bandlikni oshirish imkoniyatlari

Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy transformatsiyaning muhim yoʻnalishlaridan biri boʻlib, u innovatsion faoliyatni jadallashtirish va bandlikni oshirishda keng imkoniyatlar yaratadi. Raqamli texnologiyalar asosida masofaviy ishlash, frilans, onlayn xizmatlar va elektron tijorat rivojlanmoqda. Bu esa mehnat bozorining hududiy chegaralarini kengaytirib, aholi bandligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Raqamlashtirish jarayoni ayniqsa yoshlar va ayollar bandligini taʼminlashda muhim ahamiyatga ega. Masofaviy mehnat shakllari ish bilan band boʻlish imkoniyatlarini kengaytirib, norasmiy bandlikni qisqartirishga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli koʻnikmalarga ega mutaxassislar tayyorlash bandlik siyosatining ustuvor yoʻnalishiga aylanmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida IT-parklar, innovatsion markazlar va inkubatsiya platformalarini rivojlantirish bandlikni oshirishda samarali mexanizm boʻlib xizmat qiladi.

Inson kapitalini rivojlantirish va innovatsion bandlik

Inson kapitali innovatsion iqtisodiyotning asosiy resursi hisoblanadi. Taʼlim, ilm-fan va kasbiy tayyorgarlik tizimiga investitsiyalar kiritish innovatsion faoliyatni rivojlantirish bilan birga, barqaror bandlikni taʼminlashga xizmat qiladi. Yuqori malakali kadrlar mavjud boʻlmagan sharoitda innovatsion rivojlanish sekinlashadi.

Kasb-hunar taʼlimi, qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini rivojlantirish mehnat bozorida moslashuvchanlikni taʼminlaydi. Ayniqsa, iqtisodiy transformatsiya sharoitida qisqarayotgan sohalardan boʻshayotgan ishchi kuchini yangi innovatsion sohalarga yoʻnaltirish muhim vazifa hisoblanadi.

Shuningdek, ilmiy-tadqiqot faoliyatini qoʻllab-quvvatlash va yosh olimlarni ragʻbatlantirish innovatsion bandlikni kengaytirishga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Bu jarayon uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni taʼminlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotni transformatsiya qilish sharoitida innovatsion faoliyatni rivojlantirish va bandlikni oshirish oʻzaro chambarchas bogʻliq jarayonlar hisoblanadi. Innovatsiyalar iqtisodiy oʻsishning muhim manbai boʻlib, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish hamda yangi mehnat faoliyati turlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, innovatsion rivojlanish mehnat bozorining sifat jihatdan yangilanishiga olib kelib, yuqori malaka va bilimga ega kadrlar uchun talabni oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy transformatsiya jarayonida bandlik masalasini faqat an'anaviy yondashuvlar orqali hal etish mumkin emas. Raqamli iqtisodiyot, startaplar va innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlarini yaratish bandlikni oshirishning samarali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yoshlar va ayollar bandligini ta'minlashda raqamli texnologiyalar va masofaviy mehnat shakllari muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, inson kapitalini rivojlantirish innovatsion bandlikni ta'minlashning asosiy sharti ekanligi aniqlandi. Ta'lim tizimini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish, kasbiy qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish orqali iqtisodiyotda yuz berayotgan tarkibiy o'zgarishlarga moslashuvchan ishchi kuchini shakllantirish mumkin. Ilm-fan va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash esa uzoq muddatli barqaror bandlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, iqtisodiyotni transformatsiya qilish sharoitida innovatsion faoliyat va bandlikni oshirish siyosati o'zaro uyg'un holda olib borilishi lozim. Davlat, ta'lim muassasalari va xususiy sektor hamkorligi asosida innovatsion muhitni rivojlantirish, inson kapitaliga investitsiyalarni ko'paytirish hamda mehnat bozorini modernizatsiya qilish iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.G'affarov E. (2019) Innovatsiya, ijtimoiy innovatsiya va innovatsion faoliyat: ilmiy-nazariy yondashuvlar. NamDU ilmiy axborotnomasi.
- 2.Rustamov E. (2019) Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish sharoitida aholining ish bilan bandlik darajasini oshirish yo'llari. T:2019
- 3.Topildiyev S.R., Hasanov R.R. (2019) Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning innovatsion modellari. O'quv qo'llanma.

